

Eene gedachte op oudejaarsavond door J.J. Cremer.

Een analyse. 2025. J.J. Cremer documentatiecentrum.

In de vertelling presenteert Cremer zijn "Eene gedachte op oudejaarsavond" als een uitgebreide metafoor waarbij het leven of de tijd wordt voorgesteld als een reis met een spoortrein. Tijd zelf wordt gezien als de bestuurder of de maatschappij die deze spoortrein exploiteert. Deze reis kenmerkt zich door onverpoosde snelheid en voortgang.

De vertelling beschrijft de reis door verschillende landschappen, waaronder een droevige en sombere landstreek met slecht weer, zoals zwarte lucht, nevel, geen zon, vogels die vluchten, bliksem en donder. Het reizen is noodzakelijk ("we moeten toch vooruit en kunnen niet anders").

Een treurig aspect van de reis is het afscheid nemen van "lieve reisgenoten". Deze reisgenoten vertrekken (stappen af), en ondanks pogingen om hen nog te zien, worden ze snel onduidelijk en verdwijnen ze in de "zwarte nevel" terwijl de trein doorraast.

De "Maatschappij van den Tijd" wordt beschreven als "schrikkelijk voortvarend" en biedt "geen oogenblik ter pausering". Reizigers moeten doorgaan tot hun bestemming, ongeacht hun vermoeidheid of ongemak. Dit ongemak varieert per klasse: harde banken in de derde klasse, schokkerige wagens in de middenrang, en zelfs verveling ("geeuwt gij ook en al verveelt gij u ook") in de eerste klasse met zachte kussens. De tekst roept de reizigers van de middenrang op niet moedeloos te worden en vraagt reizigers in de eerste klasse waarom zij zich vervelen, aangezien allen dezelfde "droeve togt" meemaken.

Er is hoop op verbetering in het vervolg van de reis, gesymboliseerd door de verwachting dat het "weder nu wel wat ophelderen" zal na regen, en dat na tegenspoed zegen volgt. Soms biedt het gezelschap van een nieuw "reisgenootje" enige vergoeding ("Hoe meer zielen in de familie hoe meer vreugd").

Een belangrijk thema is de onzekerheid over de eindbestemming en de duur van de reis. Reizigers zijn "vreemdelingen", weten niet hoe lang ze nog zullen reizen of waar en wanneer ze precies moeten afstappen en worden overgebracht naar hun "eeuwig verblijf".

Vanwege deze onzekerheid is "Waakzaamheid nuttig en noodzakelijk". Inslapen op de "donzige kussens" kan leiden tot het missen van de "ware bestemming" en aankomen "waar wij niet te huis behooren". De "schokken" en het verlaten worden door een "lieve tochtgenoot" worden als nuttig gezien, omdat ze reizigers wakker houden en tot waakzaamheid wekken. De tekst stelt dat

men met verlangen het "onbekende schoone land" (de eindbestemming) tegemoet moet gaan in plaats van te slapen. De reis is vermoeiend, maar bij aankomst vindt men rust en vrede.

Samenvattend geeft de vertelling dus een beeld van Cremer's allegorische voorstelling van het leven als een snelle, onzekere, soms moeilijke treinreis met Tijd als drijvende kracht, waarbij waakzaamheid essentieel is om de juiste eeuwige bestemming te bereiken na verlies en tegenslag. De eerdere kritiek in onze conversatie die het stuk "te metaphoriesch" vond, wordt door deze fragmenten geïllustreerd door de consequente doorvoering van de treinmetafoor.

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 9 januari 2026.